

Дарко АНТОВИЋ*

СРПСКО ПЈЕВАЧКО ДРУШТВО “ЈЕДИНСТВО” У КОТОРУ

Мало је културних и националних институција које су активно преживјеле бурна историјска догађања прошлих вијекова на овим просторима Боке Которске, а које постоје још и данас. Једна од ријетких је и Српско пјевачко друштво “Јединство” из Котора (1839) које је прошле 2004. године обиљежило 165 година не само постојања, већ и готово континуираног рада. Оно што посебно треба истаћи јесу врста и карактер његовог дјеловања данас у скоро неизмијењеном смислу, обиљежјима и садржајима рада, који је готово исти као и што је био утврђен првим његовим правилима из 1840. године са самог почетка постојања.

Овај рад је посвећен јубилеју поменутог Друштва: 165. годишњици од оснивања и посебно, подсећању на музички рад његових првих хороваља и композитора.

Послије веома бурних историјских догађања крајем XVIII и почетком XIX вијека одлукама Бечког конгреса 1815. године Бока Которска дефинитивно потпада под аустријску власт. Та владавина је трајала до 1918. године.

Тек неких петнаестак година последије одлука Бечког конгреса, негде око 1830. године, из апатије и летаргије почео се будити дух аустријских Срба и Хрвата, почела је заједничка борба против италијанизације, мађаризације и германизације: јача Илирски покрет, Вук Караџић је израстао у важну националну величину, а сви заједно дјелују на плану остварења словенских идеја. То је јачало дух Срба широм Аустроугарске монархије, па и Срба у Боки.

Овдје разматрамо значајну појаву у Котору гдје је, баш у то вријеме, неколицина виђенијих Срба трговаца изнајмила посебан простор за

* Аутор је ванредни професор на Музичкој академији Цетиње.

своје састанке, на којима су се окупљали, пјевали и веселили, развијали национални дух и посебно учили црквено појање.

Баш у то вријеме, 18. октобра 1830. године, на Цетињу је преми-нуо митрополит Петар I, црногорски владар. И поред пријетњи аустро-угарске полиције, мали збор которских пјевача је отишао на Цетиње да црквеним појањем испрати тијело Светог владике до вјечног почи-валишта. Када су се вратили у Котор, сви чланови збора завршили су у аустријском затвору. Међутим, ово их није поколебало. Поднијет је захтјев за званично регистровање друштва. Нажалост, одобрење за рад Аустријанци су одуговлачили девет година и Друштво званично почи-ње да ради уз дозволу аустријских власти тек 1839. године под именом “Српско пјевачко друштво ‘Јединство’”¹.

По наредби тадашњег окружног поглавара у Котору Друштво се морало ограничити на изучавање само црквеног нотног пјевања.

Задатак који је себи Друштво одредило био је “бављење култур-ним и просветним радом, а нарочито црквеним, умјетничким и народ-ним пјевањем и на тај начин чување и његовање традиција и национал-ног јединства”.

“Јединство” је од почетка имало националну одредницу “срп-ско”, јер га је основала група виђенијих Срба, али та одредница ни-када није сметала припадницима других нација и конфесија да буду чланови друштва. У њему су током скоро 165 година пјевали и Ср-би, Хрвати, Аустријанци, Њемци, Чеси, Руси, Јевреји, Далматинци, Србијанци, Херцеговци, Црногорци, Арбанаси, и сви, без обзира на назив, пјевали у славу Бога, надахнуто друштвеним слоганом “Пје-смом срцу - срцем роду”. Уосталом, и у првим Правилима Друштва, донесеним 1840. године, 3. августа, прописано је: “Чланом Српског

¹ За израду овог рада коришћени су:

као извор:

Архив Српске православне црквене општине которске (СПЦОК), фонд Српског пјевачког друштва “Јединство” Котор;

као литература:

Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва “Јединства” у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929.

Драган Ђурчић, *Српско пјевачко друштво “Јединство” у Котору (1839)*, реферат на симпозијуму поводом 155 година Друштва, 19. и 20. октобар 1994. године у Котору.

др Дарко Антовић, *Которско позориште у XIX вијеку*, Подгорица, 1998.

Милош Милошевић, *Музичке теме и портрети*, Титоград 1982.

Muzička enciklopedija, 1-2, Zagreb, MCMLXIII.

По добијању дозволе за рад, 1839. године, СПД “Јединство” из Котора тако условно постаје друго по реду, јер је панчевачко Српско црквено пјевачко друштво добило дозволу 1838. године. Међутим, објективно, узимајући у обзир организовано дјеловање которских пјевача још 1830. године, оно је свакако прво у цијелом Српству.

пјевачког друштва 'Јединство' може постати сваки поштени и родољубиви грађанин."²

Већ овдје треба истаћи да је СПД "Јединство" аутохтоно бокелско, са сједиштем у Котору.

Навешћемо на самом почетку имена покретача Друштва (да их бар тако и дјелимично отргнемо од заборављавања): Лука Бербер, Марко Бјеладиновић, Иво Ћирковић, Нико Чучак, Томо Матковић, Поповић поп Вуко, Саво Поповић, Лука Пешикан, Петровић - Његуш Петар, Нико Радичевић, Марко Стефановић, Петар и Јово Томовић и Андрија Ђедовић. За вођу је одређен Трипо Мариновић, а за првог хоровођу капелник војне музике Чех Буреш.

Захваљујући упорном раду већ те прве године Друштво је наступило на Божић у цркви Св. Николе у Котору испјевавши прву литургију за три гласа, коју им је на дар послала Српска православна црквена општина у Трсту. Успјех овог наступа је био величанствен, што се види из пјесме коју је Друштву посветио, 25. децембра 1839. године, которски капелан и катихета и један од оснивача Друштва Поповић поп Вуко. Овог великог човјека из наше прошлости памтимо као значајног сакупљача народних пјесама и помагача и пријатеља Вука Караџића.³

Капелник Буреш је 1843. године премјештен из Котора а његову улогу у Друштву преузима његов ученик Нико Чучак. Послије упорног и марљивог рада у Друштву иза њега су остале композиције тропара, ирмоса и других црквених пјесама.⁴

Велики револуционарни покрети Срба 1848. године имали су одјека и у Боки Которској. Они су се посебно разбуктавали када су почеле да провејавају вијести о преговорима Црне Горе и Србије о скором уједињењу. Са великим одушевљењем дочекан је изасланик српског кнеза, пјесник Дубровчанин Матија Бан, ради договора са црногорским владаром и митрополитом Петром II Петровићем Његошем. Том приликом Матија Бан је у Котору организовао тајну организацију (агенцију) у коју су ушли сви покретачи "Јединства". Аустрија је врло брзо реаговала појачаном војном силом и завођењем ванредног стања и том приликом многи которски Срби су платили тешку цијену.

² Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва "Јединства" у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 10

Драган Ђурчић, *Српско пјевачко друштво "Јединство" у Котору (1839)*, реферат на симпозијуму поводом 155 година друштва, 19. и 20. октобар 1994. године у Котору.

³ Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва "Јединства" у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 9,10

⁴ Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва "Јединства" у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 11

И поред тога, 1850, упркос забранама, они су дочекали у Котору у цркви Св. Николе великом славом Петра II Петровића Његоша.

Услед полицијске забране, 1851. године на вијест о Његошевој смрти само појединачно су пјевачи успјели да оду на Цетиње да се поклоне сјени великог пјесника.⁵

Хоровођа Никола Чучак се 1852. године преселио из Котора, а замијенио га је други Бурешов ученик Шпиро Јововић. Он је набавио и другу литургију из Трста за четири гласа. Поред тога се посветио и учењу других српских и хрватских пјесама па су под његовим вођством набављене композиције Корнелија Станковића, Калауза и Шлезингера из Београда, а из Загреба Кухача и Лисинског. Компонувао је и сам и то неколико родољубивих пјесама Љубе Ненадовића и члана Друштва и которског пјесника Риста Милића. Друштво је пјевало у цркви сваког празника, али је за његово вријеме коракнуло и на народно поље. Пошто није било дозвољено организовање јавних забава, приликом разних свечаности оно се окупљало у кућама виђенијих грађана и пјевало.⁶

Године 1859. у Друштву је покренута врло значајна активност да се и поред пјевања чланови баве и учењем позоришне умјетности. Исте године Друштво је приредило неколико забава са позоришним српским комадима за своје чланове и то у великој кући члана Друштва Ђура Чучка. На дан Св. Саве приређена је у његовој кући прва академија са представом “Кир Јања”. Забиљежена су и имена заговорника идеје и учесника у овој активности па ћемо их овдје навести: Кристина Петровић, Теодора Срдић, Јевросима Живаљевић, Симо Калуђеровић, Шпиро Петровић, Лука Поповић, Ђорђе Срдић, Петар Суботић и Јоко Букилица. Хроничари су их забилијежили као “племените Српкиње и родољубиве Србе”.⁷

Поред ових активности Друштво организује и учествује на излетима поводом црквених празника, као нпр. поводом славе манастира Савина код Херцег-Новога, на Велику Госпојину 1860. године. Том приликом изведена је пјесма “Јуначки одговор” Љубе Ненадовића, коју је компоновао Шпиро Јововић. Ово су искористиле аустријске власти и Друштво оптужиле за велеиздају. Огромним напорима највиђенијих грађана избјегнута је тамница и његово распуштање.

⁵ Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва “Јединства” у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 11,12.

⁶ Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва “Јединства” у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 12,13.

⁷ Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва “Јединства” у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 13,15.

Др Дарко Антовић, *Которско позориште у XIX вијеку*, Подгорица, 1998., стр. 125.

Друштво је убрзано напредовало и 1866. године оснива оркестар. За диригента је узет Јеролим Фјорели. Тако се, на неки начин, иницирало и уписивање у гудачку школу којом је управљао Фјорели и неколико чланова Друштва. На Савин-дан, 1867. године приређен је први концерт и то у кући Јововића, а свирали су: прву виолину - Шпиро Квекић и Јосип Финци, другу виолину - Јово Кадија и Радосав Квекић, виолончело - Шпиро Јововић, бас - Шпиро Огњеновић, кларинет - Јово Гилџача, флауту - Хенрих Фјорели.⁸

Наредне 1868. године СПД "Јединство" узима за своју крсну славу Св. Саву и она се, са прекидима, обиљежава до данашњих дана у друштвеним просторијама "Јединства".

За цијели Боку Которску 1869. година је веома значајна. То је година великог Бокелског устанка против Аустроугарске монархије. Међутим, за Друштво ова година није добро почела јер је дошло до побуне пјевача против учитеља Јововића ради његове строгости. Због тога он подноси оставку. На скупштини 2. фебруара ријешено је да се направи нови друштвени правилник, да се утврди "Јединство" као стално друштвено име, а за хоровађу је постављен Шпиро Огњеновић⁹. У марту

⁸ Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва "Јединства" у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 15,16.

⁹ **Шпиро Огњеновић** је рођен у Котору 1842. године. У Трсту је завршио трговачку школу. Послије завршетка школовања враћа се у Котор гдје се бави трговином. У Котору је био вишегодишњи члан Српског пјевачког друштва "Јединство". Био је самоуки музичар. У Друштву је, такође, био хоровађа и композитор од 1869, а касније и учитељ и вођа оркестра. На позив књаза Николе послје 1879. прелази на Цетиње. На Цетињу је радио као чиновник Министарства финансија, а касније као његов секретар. Ту је био и диригент хора Цетињске читаонице и наставник музике у Дјевојачком институту. У Котору се налази завидна музичка заоставштина његових композиција. На Цетињу је компоновао неке стихове из "Балканске царице" књаза Николе и "Посвету праху оца Србије" из "Горског вијенца" Петра II Петровића Његоша, као и друга дјела. Ову његову обраду Његошевих стихова изводила су мушка и женска дјеча основне школе на Цетињу, под прозором Петра Карађорђевића уочи његовог вјенчања са књегињом Зорком. Бавио се глумом и у Котору и на Цетињу. Огњеновић је писао и стихове. Умро је на Цетињу 6. марта 1914. године.

Као његова значајнија дјела наводе се:

- хорови: "Литургија" (за мушки хор), "Молитва", "Устај рајо", "Посвета из Горског вијенца (праху оца Србије)";

- двије композиције на текст из "Балканске царице" 1884. године.

Према: прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва "Јединства" у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929.

Др Дарко Антовић, *Которско позориште у XIX вијеку*, Подгорица, 1998., стр. 155-158

Muzička enciklopedija, 2, Zagreb, MCMLXIII, стр. 330.

Ђоко Пејовић, *Биографски подаци о првим глумцима у Црној Гори*, Стварање 7-8, Цетиње, 1954, стр. 470.

је за учитеља оркестра узет капелник војне музике Антон Шулц. Њега касније видимо као првог учитеља и капелника Цетињске музике.

Шпиро Огњеновић је око себе окупио све старе пјеваче и примио нове. Већ у самом почетку компоновао је неколико родољубивих пјесама протe Јована Сундечића, као и пјесму Риста Милића “Хајдмо браћо, сложено хајдмо”, која се и данас пјева и свира под именом “Јединство марш”.

У јесен 1869. разбуктао се Бокeљски устанак. Многи чланови Друштва су ухапшени, а најтеже су прошли предсједник Ристо Суботић и пјесник и пјевач Ристо Милић. Услeд мучења и болести која је услиједила, предсједник Суботић је преминуо. Тада је за предсједника изабран Лазар Бербер.¹⁰

Послије постизања мира у Кнежлазу, наступило је нешто боље вријеме.

У предвечерје Лучиндана, 17. октобра 1870, СПД “Јединство” гостује на Цетињу. Оно ту са браћом Црногорцима обиљежава дан смрти св. Петра. У Цетињској читаоници Друштво приређује забаву у присуству књаза Николе, дворјана, главара и многобројног народа и, поред осталог, изводи црногорску химну. На Лучиндан Друштво пјева на служби у манастирској цркви а послије тога одлази у посебну аудијенцију код књаза. На аудијенцији Друштво му је предало црногорску химну коју је по ријечима Јована Сундечића компоновао капелник Антон Шулц¹¹. Она се толико допала књазу Николи да је наредио да се прогласи државном химном и од тада се пјевала као црногорска химна до 1918. године. Књаз је Друштво даровао са 200 форинти у злату, а капелника Шульца златним сатом. Такође, наредио је да се о државном трошку штампају пјесме “Србобранке”, које је испјевао члан Друштва Ристо Милић.¹²

Да се није заборавило ни на сценске активности говори догађај од 20. септембра 1871. године на Цетињу, када поводом крштења Данила, првог сина књаза Николе, Друштво приређује забаву и, поред осталог, уз пратњу свог оркестра изводи кратку оперету “Ускрснуће”, по ријечи-

¹⁰ Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва “Јединства” у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 17-20.

¹¹ За Антона Шульца немамо податке о мјесту и времену његовог рођења и смрти. У Котору се од марта 1869. године помиње као друштвени капелник, капелник војне музике и учитељ оркестра да би га 1871. срели на Цетињу као првог учитеља и капелника Цетињске музике.

Забилежен је као композитор прве црногорске химне на текст пјесника протe Јована Сундечића коју је од 1870. књаз Никола прихватио као црногорску химну и као таква је коришћена до 1918. године.

¹² Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва “Јединства” у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 21,22.

ма свог члана Риста Милића и композицији Шульца. Нажалост, Шулец је већ тада изгледа водио преговоре да пређе на Цетиње, што се убрзо и десило, тако да улогу учитеља оркестра преузима хоровађа Огњеновић.

Поред овог догађаја, забиљежен је још и један губитак за Друштво. Због великог патриотизма, код аустријских власти которски пјесник и члан Друштва Ристо Милић није могао да нађе посао и он преко Русије одлази за Београд, гдје остаје до смрти.¹³

¹³ Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва "Јединства" у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929, стр. 26.

Овдје се треба сјетити и неких важних историјских догађања тога времена. Шездесетих година XIX вијека настаје један велики покрет, како у политичком и јавном животу, тако и у књижевности и то посебно на територијама под Аустроугарском монархијом. Најснажнију улогу као најјача покретачка снага свих народних маса, у свим облицима, играју омладински покрети и прву ријеч у народу узима омладина. Многобројни српски ђаци у Пешти и Бечу организују се око новог политичког и националног покрета кроз веома активна ђачка друштва (Пешта 1861. – друштво "Преодница", Беч 1863. – друштво "Зора"). Она су била средиште омладинског рада у политици и књижевности, а подстакла су стварање сличних друштава у свим мјестима гдје је било српских ђака по средњим и вишим школама. Између свих њих одржавала се чврста веза, из чега је произишла тежња ка јединственој организацији. На основу схватања "да треба спремити народ за 'извјесни час', изводити дело националног ослобођења и уједињења, угледањем на талијанско карбонарство, Младу Италију, покрет ил рисоргименто, акцију Мазинија и Гарибалдија", као и њемачки Тугенбдбунд и грчку Хетерију, свечано се 1866. у Новом Саду оснива савез "Младог српства", Уједињена омладина српска. (Јован Скерлић, *Омладина и њена књижевност*, Просвета, Београд, 1996., стр 103-104, 109.)

Ова организација је отпочела као савез ђачких друштава, а постала је национално – политичка странка. То је био први духовни покрет који је скоро истом жестином захватио многе територије проширивши се на Хрватску, Далмацију и Црну Гору. Подгријавала се атмосфера српског ослобођења и уједињења и гласно се обожавала Црна Гора која је, непрекидно на ратној ноzi, била као неко усамљено свјетло и језгро идеја националног ослобођења и уједињења. У овом периоду учестало излазе бројни листови, часописи и алманаси. Млади нараштај је посебно био загријан за позоришну умјетност и Уједињена омладина српска је поставила као један од својих циљева "ширење уметности у све редове народне" и то, у првом реду "позоришне уметности". (Јован Скерлић, *Романтизам – реализам*, Култура, Београд, 1962.) Одјеци рада ове организација осјећали су се и послје 1872. године, када је званично престала да постоји.

Ради природе садржаја овог рада треба навести да је поред Шпира Огњеновића, композитора којег смо раније помињали и попа Ника Стефановића, повјереника Уједињене омладине српске за Јужну Далмацију био и которски пјесник Ристо Милић, чију збирку пјесама је Јелисавета М. Поповић употребила као основу за свој композиторски рад и посветила Српском пјевачком друштву "Јединство" из Котора 1872. године. Осим Јелисавете, сви наведени су били и активни чланови "Јединства".

Према: др Дарко Антовић, *Филип Ј. Ковачевић, живот, просвјетни, књижевни, преводилачки, издавачки, позоришни, библиотечки, музејски и архивистички рад и дјело*, Котор – Грбаљ 2001, стр. 16-19.

На сједници Друштва, одржаној 24. априла 1872. године, са посебном захвалношћу оно је примило из Одесе музичке композиције Јелисавете М. Поповић¹⁴ на текстове пјесама из “Србобранки” Риста Милића.

Бокељски устанак 1881. године опет је донио велике проблеме. За вријеме устанка у Боки је био уведен пријеки суд и многи Срби пострадаше. Веселја и пјевања није било па је и “Јединство” замукло, мада је његова школска соба била отворена за тајна састајања виђенијих которских Срба.

Уочи ових догађања неколико младих чланова основало је тајно ђачко удружење “Бранко Радичевић”, “са књижевним и политичким сврхама”. Приликом откривања овог удружења и уочи хапшења чланови су морали да бјеже. Побјегли су у Црну Гору, Херцеговину и Србију¹⁵.

Овај период протекле деценије је обиљежен динамичном активносту Друштва али, нажалост, и промјенама хоровађе. Пред крај 1879. године Шпиро Огњеновић по позиву црногорског књаза Николе прелази на Цетиње.

Привремено, нови хоровађа је био Шпиро Јововић, да би га 15. маја 1881. године у вођењу хора замијенио пјевач, самоуки музичар Јово Кадија¹⁶, општински благајник. Он упорно окупља пјеваче и ради са

¹⁴ Рукописна партитура **Јелисавете М. Поповић**, која садржи 11 соло пјесама компонованих на текст которског пјесника из XIX вијека и члана СПД “Јединство” Риста С. Милића, налази се данас у дрвеној витрини под закључаним стакленим поклопцем, изложена у Ризници Српске православне црквене општине у Котору. Јелисавета М. Поповић је, како са великом сигурношћу претпостављамо, једна од врхих, а можда и прва, жена композитора на просторима државне заједнице Србије и Црне Горе.

Према: Ивана Антоновић, *Јелисавета М. Поповић, 11 соло композиција из 1872*, приступни рад, Музичка академија Цетиње, Цетиње 2004.

¹⁵ О овоме више у: прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва “Јединства” у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 39, 40.

Максим Злоковић, *Илегална ђачка дружина “Бранко Радичевић” у Котору*, Бока, 6-7, Херцег Нови, 1975, стр. 241-251.

Др Дарко Антоновић, *Филип Ј. Ковачевић, живот, просвјетни, књижевни, преводилачки, издавачки, позоришни, библиотечки, музејски и архивистички рад и дјело*, Котор-Грбаљ, 2001, стр. 17-25.

¹⁶ **Јово Кадија** је рођен у Котору 1846. године. Био је општински чиновник и дугогодишњи члан, хоровађа и потпредсједник СПД “Јединство”. Углавном, самоук. Компоновао је низ хорских композиција и духовног и свјетовног карактера. Као хоровађа у Друштву дјелује од 1881. до 1910. године, када је изабран за доживотног предсједника.

Умро је у Котору 11. јуна 1913. године.

Од његових дјела у веома је често извођен богојављенски тропар из 1885. године, на најјев проте Јована В. Бућина: “Глас господен на водах”.

Треба забиљежити и то да се и, поред тога што се у старим књигама пописа архивске грађе СПД “Јединство” у Котору, наводи да постоји оригинална партитура Црногорске

њима, а бави се и компоновањем. На његов предлог 1884. године одлучено је да се покуша да се у друштву оснује мјешовити хор и да се позову родитељи да своје кћерке шаљу у музичку школу СПД "Јединство".

Године 1885. је први пут изведен његов тропар "Глас господен на водах" који је Кадија компоновао на ријечи проте Јована Бућина. Исте године напором хоровађе и композитора Јована Кадије започео је и мјешовити хор. Први пут је наступао на Ђурђевдан под његовом диригентском палицом, на дан његове породичне крсне славе.

Међутим, мјешовити хор је брзо престао да ради јер су стари људи конзервативних идеја попријекло гледали на мијешање жена и мушкараца и многи родитељи су повукли своје кћерке из Јединства¹⁷.

Као мјешовити хор је поново почео да ради тек 1903. године и то опет под Кадијином управом.

Негдје у то вријеме, у осмој деценији XIX вијека, Друштво започиње активности са организовањем свечаних забава, обично у просторијама Српске читаонице, уз бројно учешће чланова Друштва и виђенијих грађана Котора.

Већ 1888. године у активностима Друштва појављује се још једно значајно музичко име, капелник грађанске музике Дионизије де Сарно Сан Ђорђо¹⁸.

химне Сундечића и Шульца. Нажалост, данас оригинала у грађи више нема већ само препис Јова Кадије од 2. маја 1891. године.

Према: прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва "Јединства" у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929.

др Дарко Антовић, *Которско позориште у XIX вијеку*, Подгорица, 1998.

¹⁷ Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва "Јединства" у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр.42,43.

¹⁸ **Дионизије де Сарно Сан Ђорђо** рођен је у Напуљу 1856. а умро у Перасту, 1937. године.

Од низа музичара који су у Котору дјеловали у XIX вијеку Дионизије де Сарно Сан Ђорђо је једна од најзначајнијих музичких личности. У Котору је боравио од 1886. до 1892. године. У току тог периода остварио је као диригент, педагог и композитор веома значајан музички рад. Обновио је стари дувачки оркестар из 1842. године, а одгајио је већи број музичара од којих су касније најталентованији своја знања преносили даље. Дио својих музичких активности посветио је и СПД "Јединство". Треба навести и податак да је његов оркестар бесплатно наступао, поред осталог, и на вјерским празницима обје цркве. Година 1889. је била година прославе 50 година од оснивања СПД "Јединство" и поводом тога, прота Јован Сундечић, почасни члан Друштва, посветио је Друштву химну за коју је музику написао Дионизије де Сарно Сан Ђорђо.

За вријеме свог боравка у Котору, де Сарно је, по либрету Хермана Сикорског, написао музику за балет "Завршна приредба", који је са успјехом приказиван у Которском позоришту. Као допринос очувању фолклорног блага Боке Которске иза њега је остала збирка народних пјесама за пјевање и клавир: "*Успомена из Пераста*", издата у Београду 1896. године.

Ове године је, 24. јуна, изведена пјесма Стева Врчевића “Амо браћо”, посвећена Српској народној гарди у Котору, за коју је музику такође написао де Сарно.

Идуће, 1889. године, активност је чак и нешто већа, јер је то година славља - 50 година од оснивања СПД “Јединство”. Поводом тога прота Јован Сундечић, почасни члан Друштва, посветио је “Јединству” химну за коју је музику написао де Сарно.¹⁹

Тиме би, у ствари, заокружили дјеловање значајнијих музичара Друштва XIX вијека.

Друштво дјелује са мањим прекидима до данас. Прекиди су углавном били током ратова.

У ствари, могли би да дефинишемо ова четири периода у његовом раду:

- под Аустријом до 1918. године, који је карактерисало прилагођавање условима аустријских власти и остваривање националне мисије,
- “златно доба” од 1919. до 1941. године,
- од 1945. до 1994. године као “период преживљавања”,
- и период после реактивирања од 1994. године до данас.²⁰

У цијелом овом периоду, Друштво је остваривало своју улогу под утврђеним симболима:

- Слава друштва је Свети Сава;
- Застава друштва је црвено-плаво-бијела тробојка, водоравно постављених поља са знаком Друштва златне боје у средини: Лик св. Саве и текст исписан ћириличним писмом “СРПСКО ПЈЕВАЧКО ДРУШТВО ЈЕДИНСТВО У КОТОРУ* 1839”;
- Слоган Друштва је “ПЈЕСМОМ СРЦУ, СРЦЕМ РОДУ!”;
- Химна друштва је:

ХИМНА СРПСКОГ ПЈЕВАЧКОГ ДРУШТВА ЈЕДИНСТВО У КОТОРУ ПОВОДОМ ПРОСЛАВЕ ПЕДЕСЕТГОДИШЊЕГА ДРУШТВЕНОГА ОПСТАНКА 1889 спјевао друштвени почасни члан Ј. СУНДЕ-

У Архивском фонду СПД “Јединство” посебно се чувају:

- Химна Српског пјевачког друштва Јединство у Котору поводом прославе педесетогодишњег друштвеног опстанка, 1889.; спјевао друштвени почасни члан Ј. Сундечић, за мушки збор и гласовир сложио Дионисије пл. Сарно Сан Ђорђо, Загреб, 1889.

- О пунољеству Његове Свијетлости Црногорскога Књаза Нашљедника Данила Александра 17. јунија 1889., ријечи Ј. Сундечића Угласбио Дионисије пл. Сарно Сан Ђорђио, Загреб 1889.

¹⁹ Прота Јован В. Бућин, *Преглед рада Српског пјевачког друштва “Јединства” у Котору, од године 1839 – 1929*, Котор, 1929. стр. 47

др Дарко Антовић, *Которско позориште у XIX вијеку*, Подгорица, 1998., стр. 125.

²⁰ Драган Ђурчић, *Српско пјевачко друштво “Јединство” у Котору (1839)*, реферат на симпозијуму поводом 155 година друштва, 19. и 20. октобар 1994. године у Котору.

ЧИЋ за мушки збор и гласовир, сложио ДИОНИСИЈЕ ПЛ. САРНО САН ЂОРЂО.

Овај рад представља дио досадашњих сазнања о раду Српског пјевачког друштва "Јединство" из Котора и кратке животописе истакнутијих композитора и хоровођа Друштва XIX вијека.

Поводом године њиховог јубилеја ово нека буде мали прилог великој и значајној прослави и подстицај за рад и његовање традиције оваквог дјеловања у Боки Которској.